

УДК 792.09

DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.2.2020.220613>**Цитування:**

Старшой О.М. Сценарій як літературна основа театралізованих форм в естрадному мистецтві. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2020. № 2. С. 306-313.

Старшой Олексій Миколайович,
здобувач Київського національного
університету культури і мистецтв
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5249-8328>
alido@ukr.net

Starshoy O. (2020). Script as a literary basis of theatrical forms in pop art. *National Academy of Culture and Arts Management Herald: Science journal*, 2, 306-313 [in Ukrainian].

СЦЕНАРІЙ ЯК ЛІТЕРАТУРНА ОСНОВА ТЕАТРАЛІЗОВАНИХ ФОРМ В ЕСТРАДНОМУ МИСТЕЦТВІ

Мета роботи – дослідження специфічних особливостей сценарію як літературної основи театралізованих форм у естрадному мистецтві, окреслити класифікацію сценаріїв, виявити особливості їх композиційної структури, етапів розробки. **Методологія дослідження** полягає у застосуванні системного, функціонального, мистецтвознавчого, порівняльного та аналітичного методів дослідження творчої роботи фахівця над літературним сценарієм як комплексною, синтезуючою основою театралізованої форми; у проведенні аналізу основних етапів створення сценарію театралізованих естрадних форм; у розгляді видів сценаріїв, побудови їх літературного матеріалу, принципу класифікації, основних компонентів запису та прийомів втілення. **Наукова новизна** дослідження полягає у систематизації основних критеріїв роботи над літературним сценарієм театралізованих у естрадному мистецтві, концептуальності всіх складових літературно-сценарної роботи та у проведенні класифікації сценаріїв за складністю матеріалу; за тематикою і змістом; за засобами ідейно-емоційної виразності. **Висновки.** У результаті проведеного дослідження встановлено, що літературний сценарій – це необхідна основа будь-якої театралізованої форми у естрадному мистецтві, яка будується за всіма законами театрального мистецтва. У ході роботи над сценарієм необхідно дотримуватися послідовної схеми виконання дій, креативності у розробці сценарного ходу та підборі матеріалів, адже сценарна майстерність потребує відповідних знань всієї технології створення літературного сценарію театралізованого дійства: ідейно-тематичної основи, композиційної структури, специфіки сценарного ходу, видів даних художніх творів та компонентів запису. Вагому роль відіграє особисте світосприйняття, професійні навички та вміння.

Ключові слова: літературний сценарій, естрадне мистецтво, театралізовані форми, сценарист, сценарний план, сценарний хід, кульмінація.

Старшой Алексей Николаевич, соискатель Киевского национального университета культуры и искусств

Сценарий как литературная основа театрализованных форм в эстрадном искусстве

Цель работы – исследование специфических особенностей сценария как литературной основы театрализованных форм в эстрадном искусстве, определить классификацию сценариев, выявить особенности их композиционной структуры, этапов разработки. **Методология исследования** заключается в применении системного, функционального, искусствоведческого, сравнительного и аналитического методов исследования творческой работы специалиста над литературным сценарием как комплексной, синтезирующей основой театрализованной формы; в проведении анализа основных этапов создания сценария театрализованных эстрадных форм; в рассмотрении видов сценариев, построения их литературного материала, принципа классификации, основных компонентов записи и приемов воплощения. **Научная новизна** исследования заключается в систематизации основных критериев работы над литературным сценарием театрализованных в эстрадном искусстве, концептуальности всех составляющих литературно-сценарной работы и в проведении классификации сценариев по сложности материала; по тематике и содержанию; за средствами идейно-эмоциональной выразительности. **Выводы.** В результате проведенного исследования установлено, что литературный сценарий – это необходимая основа любой театрализованной формы в эстрадном искусстве, которая строится по всем законам театрального искусства. В ходе работы над сценарием необходимо соблюдать последовательной схемы выполнения действий, креативности в разработке сценарного хода и подборе материалов, ведь сценарное мастерство требует соответствующих знаний всей технологии создания литературного сценария театрализованного действия: идейно-тематической основы, композиционной структуры, специфике сценарного хода видов данных художественных произведений и компонентов записи. Весомую роль играет личное мировосприятие, профессиональные навыки и умения.

Ключевые слова: литературный сценарий, эстрадное искусство, театрализованные формы, сценарист, сценарный план, сценарный ход, кульминация.

Starshoy Olekciy, applicant of Kyiv National University culture and arts

Script as a literary basis of theatrical forms in pop art

The purpose of the work is to study the specific features of the script as a literary basis of theatrical forms in pop art, to outline the classification of scripts, to identify the features of their compositional structure, stages of development. **The research methodology** consists in the application of systematic, functional, art history, comparative and analytical methods of research of the creative work of a specialist on a literary script as a complex, synthesizing basis of theatrical form; in the analysis of the main stages of creation of the scenario of theatrical variety forms; in considering the types of scenarios, construction of their literary material, the principle of classification, the main components of the record and methods of implementation. **The scientific novelty** of the study lies in the systematization of the main criteria for working on a literary script dramatized in pop art, the conceptuality of all components of literary and screenwriting work and the classification of scripts by material complexity; by subject and content; by means of ideological and emotional expression. **Conclusions.** As a result, the study found that the literary script is a necessary basis for any theatrical form in pop art, which is built on all the laws of theatrical art. In the course of work on the script it is necessary to follow a consistent scheme of actions, creativity in the development of the script and selection of materials, because the script requires appropriate knowledge of the technology of creating a literary script of theatrical action: ideological and thematic basis, compositional structure, specifics of the script works and recording components. Personal worldview, professional skills and abilities play an important role.

Key words: literary script, pop art, theatrical forms, screenwriter, script plan, script course, culmination.

Актуальність теми дослідження. Сценарій є першоджерелом видовища, яке реалізується за допомогою сценічної та театральної виразності або за допомогою різних технічних засобів. Розглядаючи поняття сценарію у площині театралізованого видовища на естраді, виникає питання, чи є ці сценарії літературними творами. Більша частина фахівців вважає, що кожний з цих сценаріїв – це літературна модель якогось майбутнього видовища чи заходу. І в цій моделі має бути чітко визначена роль та місце учасників і подій цього видовища. Але існує певна кількість фахівців яка має іншу думку з цього приводу і не розглядає такі сценарії як літературні твори. Але в усякому випадку у будь-якому сценарії є робочий інструмент та матеріал, з якого робиться сценарій. Цей матеріал є слово. Якщо розглянути закони функціонування слова в контексті концерту, то можна виділити наступне. Вагомість слова полягає у його змістовній значимості та емоційній виразності, а художня переконливість визначає естетичну спрямованість. Можна вивести і загальні принципи видовищності слова, оскільки його зрима виразність тісно пов'язана з пластикою, дією, музикою, художньо-декоративним оформленням, з умовним характером навколишнього середовища, з впливом усіх сценічних об'єктів, включених до структури концертного дійства [10, 262].

Зміст слова може не завжди обмежуватися одним єдиним значенням, воно може нести різні відтінки і підтексти. Це накладає на сценариста певну відповідальність, відноситися з підвищеною увагою до слова, відчувати його зміст, відтінки та асоціації які це слово може визивати.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблематиці розробки літературних сценаріїв

загалом і стосовно театралізованих форм у естрадному мистецтві присвятили свої роботи П. Бараніченко [1-3], Н.Донченко [4; 5], М. Мельник [8-10], М.Крипчук [6; 7], В.Плахотнюк [11], Б.Чуприна [12] та ін.

Мета роботи – дослідження специфічних особливостей сценарію як літературної основи театралізованих форм у естрадному мистецтві, окреслити класифікацію сценаріїв, виявити особливості їх композиційної структури, етапів розробки.

Виклад основного матеріалу. Сучасна драматургія театралізованих форм на естраді має дієвий характер. Враховуючи можливості аудіо, відео та проєкційних засобів, сценаристи і режисери шукають засоби перевтілення слова в дію та знаходять його дійові еквіваленти. Донести слово до глядача потрібно усіма можливими способами, щоб зменшити мовне навантаження безпосередньо на ведучого чи іншу людину, яка повинна була б пояснювати, що саме відбувається на сцені.

Естрадний простір – історично мінлива і рухлива матерія, яка залежить від конкретної соціально-економічної формації, від культурних традицій та суспільної свідомості. Естрада на кожному етапі розвитку суспільства набуває нових змістовних форм. Це особлива модель життя, яка має величезну силу емоційного впливу на людину-артиста та людину-глядача [9, 269].

Всі відомі сценаристи та теоретики драматургії приділяють велику увагу проблемі сценарної дії. Коли мова йде про дію, мається на увазі не фізичний рух, а розвиток, зростання та підвищення напруги у сюжеті будь-якого сценарію. Драматургічна дія в сценарії будь-якої театралізованої форми будується за принципом

зростання, яке передається через зростання емоційного напруження. Піком або вершиною емоційного напруження є кульмінація, момент, коли існуючі конфлікти досягають найвищої точки розвитку, після якої драматургічна дія продовжується, але емоційне напруження починає спадати. Помилково буде вважати, що драматургічна дія втрачає свою напругу після кульмінації. Про такі видовища часто кажуть, що вони були з невизначеним або з слабким фіналом. У багатьох випадках це має одну причину – відсутність дії після кульмінації. Розглянемо основні структурні компоненти сценарію та методику їх розробки.

Зав'язка, розвиток дії, кульмінація, розв'язка, фінал. Конфлікт.

Зав'язка. Зав'язкою в літературному матеріалі є елемент сюжету та вихідний момент в відносному початку, де відбувається якась подія, під час якої починають вибудовуватися відносини між персонажами і може започатковуватися основний конфлікт. У деяких випадках зав'язкою може бути розповідь про події, які мали місце у минулому, але вплинули на події та відносини між персонажами у теперішній час. У цьому випадку конфлікт може існувати вже в минулому, а в теперішньому часі він набуватиме свого розвитку рухаючись в сторону кульмінації.

Розвиток дії. Найчастіше – це найбільший за об'ємом фрагмент композиції всього літературного твору. Це структурна частина, яка складається з багатьох різних подій, які певним чином поєднані з існуючими в площині твору конфліктами. В цій частині композиції відносини та конфлікти починають поступово, але невпинно загострюватися, тема набуває стрімкого розвитку і драматургічна дія виходить до кульмінації.

Кульмінація – це момент найвищої психологічної напруги всього літературного твору. Під час кульмінації всі існуючі в сценарії конфлікти досягають найвищої стадії напруги що призводить до різкої зміни у драматичній лінії всього сюжету. У театральній п'єсі конфлікт – це насамперед персоніфіковане зіткнення поглядів та ідей, яке має форму драматургічної боротьби серед задіяних персонажів. У сценарії театралізованого видовища та на естраді конфлікт – це протиставлення між дійсними фактами та різними представленими матеріалами, які не мають форми персоніфікованого конфлікту. Це є лише зіткненням і своєрідним творчим змаганням номерів, частин та епізодів, з яких складається загальна структура сценарію. Специфіка естрадного номера полягає в його короткометражності, стислості, що значно обмежує в часі виступи артистів. За короткий час

артист повинен налагодити взаємозв'язок з публікою, тонко відчутти її настрій [8, 53].

Синтетична природа естради потребує від режисера не тільки знань специфіки всіх жанрів і видів сценічного мистецтва, але й майстерності створення та втілення естрадного номера. Режисерська професія на естраді вимагає від майстра творчого відчуття природи номера, асоціативно-образного його рішення. Як ми знаємо, естрадний номер має коротку „біографію” сценічного життя, тому у професійні обов'язки режисера входить вміння обрати потрібні виразні засоби в умінні створювати стрімкий розвиток дії, концентрувати увагу глядачів на головній думці твору, знаходити яскраві засоби для виявлення творчої індивідуальності виконавця [4, 71].

Основною втілення сценарію є насамперед драматургічна дія, яка розпочинається, як правило, з виникнення ситуації, що несе в собі створення протилежностей, перепон, ускладнень, колізій тощо. Літературно-сценарна робота має свою специфіку. За головним спрямуванням і завданнями вона близька до публіцистики і водночас багато чим пов'язана з педагогікою, психологією, використовує такі засоби взаємодії, як: переказ, демонстрація, вправи, навіювання, приклад, переконання, видовище, розвага. Літературно-сценарна робота має прямий стосунок до режисури, але не отожднюється з нею. Як і в театрі, і в кіно, попереднє словесне оформлення задуму літературного сценарію театралізованого дійства і його наступне режисерське здійснення залишаються самостійними галузями творчості [5, 176].

Специфіка естрадного номера полягає в його короткометражності, стислості, що значно обмежує в часі виступи артистів. За короткий час артист повинен налагодити взаємозв'язок з публікою, тонко відчутти її настрій [6, 53].

Одним із найбільш розповсюджених розподілів у сценаріях є розподіл їх на оригінальні, компілятивні, які ще називають збірними та оригінально-компілятивні. Останні, в свою чергу, почали займати більше місця серед усього сценарного матеріалу на естрадному просторі і у масових видовищах. Це пов'язано, у першу чергу, з появою підвищеного попиту на різноманітні шоу та концертні програми на естраді.

Компілятивні або збірні сценарії. Компілятивні або як їх ще називають збірні сценарії складаються з фрагментів або частин різних інших творів. Про це каже і сама назва цього різновиду – компіляція. Компіляція в перекладі з латинського є грабіж або крадіжка. Але в літературному сенсі це слово не носить такий кримінальний характер а пояснює що це є

не самостійний твір а побудований на використанні та поєднанні будь яких інших творів різних авторів.

Сценарист-компілятор вибудовує свій літературний матеріал і драматургічну дію, вміло монтує між собою фрагменти та уривки різних творів. Головна проблема і одночасно задача – це зробити так, щоб зовсім різні фрагменти при правильному монтуванні могли виконувати одне завдання і слугувати одній цілі, якою є високий професійний рівень кінцевого продукту, в нашому розумінні – сценарію. А сценарист оригінального сценарію з самого початку орієнтується тільки на власні думки, які він відтворює у вигляді драматургічного матеріалу, але переслідує таку само кінцеву мету, що і сценарист-компілятор. Слід зазначити, що існують випадки, під час яких уривки різних творів, які використовуються в компілятивних сценаріях, змінюються. Мається на увазі, що сценарист, не маючи належного професійного досвіду, може змінити якість, ідею та суть фрагменту, який він використовує і, тим самим, негативно вплинути на сприйняття кінцевого продукту глядачем. Тому сценаристу-компілятору, беручись до роботи над сценарієм, треба чітко усвідомлювати, що він несе певну відповідальність не тільки за свій сценарій, а й за відношення глядача до авторів уривків, які використовуються при компіляції.

Оригінальні сценарії. Це різновид сценаріїв, які останнім часом все менше стали зустрічатися в площині естрадного мистецтва. Це може бути зумовлено неспроможністю забезпечити великий попит до написання драматургічного матеріалу для концертів і інших видовищ на естраді. Пояснити це можна тим, що в умовах слабкої і не стабільної економічної ситуації в Україні фінансування галузі культури і мистецтва здійснюється неналежним чином. Це провокує появу на естрадному просторі непрофесійних авторів і виконавців. При цьому слід зазначити, що, незважаючи на тяжкі економічні умови, починають з'являтися та набувати поширення шоу, концерти й інші театралізовані форми в естрадному мистецтві. Непрофесійні та необдаровані автори не можуть зробити оригінальний сценарій якісним і це негативно відображається на якості кінцевого продукту. Тому, щоб якість не страждала частіше при написанні драматургічного матеріалу сценаристи-непрофесіонали і початківці звертаються до компіляції. Але все ж таки, оригінальні сценарії, хоч в меншій кількості, існують.

Головною та єдиною рисою оригінального сценарію є те, що все від самого початку до самого кінця є вигадані та зафіксовані в

літературній формі віршовані або у вигляді прози тексти, які належать одному автору чи гурту, до якого може входити декілька авторів. У більшості випадків оригінальні сценарії належать професійним драматургам і літераторам, тому що для створення такого матеріалу потрібні специфічні знання, які можливо отримати тільки в профільних вищих навчальних закладах.

Компілятивно-оригінальні сценарії. Компілятивно-оригінальний сценарій – це різновид сценарію, в якому чітко простежуються риси як оригінального, так і компілятивного драматургічного твору. Такий сценарій складається з уривків, номерів, фрагментів та епізодів різного авторства. Ці фрагменти можуть належати двом або більше авторам, одним з яких обов'язково повинен бути автором всього сценарію. Мається на увазі, що безпосередньо його авторству повинен належати один або декілька фрагментів всього сценарію. Цей різновид сценарію є дуже поширеним в усьому естрадному мистецтві та в його різноманітних театралізованих формах.

Ще одна вагома особливість, за якою можна розподілити літературний матеріал, а в нашому випадку сценаріїв, це їх розподіл на сюжетні та тематичні.

Сюжетні сценарії. Це літературні твори, зроблені у вигляді сценарію, який може бути написаний та адаптований для подальшого втілення в кіно- телемистецтві, у масових видовищах та на естраді. Основною особливістю сюжетного сценарію є наявність в ньому наскрізного сюжету. Як правило, в ньому є подієвий ряд, який складається з окремих важливих компонентів. Такими компонентами є зав'язка, розвиток дії, кульмінація, розв'язка і фінал.

Обов'язковим компонентом сценарію повинен бути конфлікт. Існує твердження, що в сценаріях розважальних програм, масових театралізованих видовищах, деяких концертних програмах або сценаріях, побудованих на документальному матеріалі, конфлікт може бути відсутній або його наявність там зовсім не обов'язкова. Це твердження навіть не є суперечливим, а вважається повністю помилковим, не зважаючи на різновиди, типи, жанри і будь-які особливості сценаріїв.

На українській естраді сюжетні сценарії займають вагоме місце разом з тематичними і визначити яких з них більше дуже складно. Слід зазначити, що сюжетні сценарії набули великого розповсюдження у новорічних святах, капусниках, естрадних оглядах та різних шоу програмах.

Тематичні сценарії. Це різновид сценарних творів, у яких відсутній наскрізний сюжет, який є основою та головною рисою в сюжетному сценарію. В таких сценаріях наскрізна тема виконує всі поєднувальні та конструктивні функції, які зв'язують всі деталі та частини сценарію. В переважній більшості в тематичних сценаріях відсутній такий конфлікт, як в сюжетних, але це ні в якому разі не може виключати відсутність в тематичних сценаріях конфлікту як такого. Тематичні сценарії займають своє вагоме місце в концертах та інших видовищах під час різних свят. В більшості випадків саме свято і є наскрізною темою всього видовища. І від цієї наскрізної теми йде подальша вибудова і розвиток і розвиток дії.

Наступним різновидом сценаріїв є сценарії художні, документальні та художньо-документальні.

Художні сценарії – це сценарно-драматургічні твори, які містять в собі уривки або цілі літературні твори, які є першоджерелами. Під час роботи над художнім сценарієм ці першоджерела можуть бути представлені у монтованому вигляді, у вигляді літературно-музичних композицій та інших варіантів, необхідних для створення концертної програми, шоу та іншого масового видовища. У переважній більшості випадків сюжетні сценарії є прикладом художнього сценарію. Створення художнього сценарію вимагає від сценариста великого професійного рівня і достатньої природної обдарованості. Тільки наявність у сценариста обох цих складових, може давати надію на створення сценарію високого художнього гатунку.

Документальні сценарії – це сценарно-драматургічні твори, які, головним чином, побудовані на документальному матеріалі. Під документальним матеріалом маються на увазі зафіксовані літературним або іншим способом події, які мали місце в минулому. В таких сценаріях під час опису дійсних подій для покращення впливу на глядача сценаристом можуть використовуватися різні драматургічні прийоми, але незважаючи на це, сценарій буде залишатися документальним, тому що в його основі були події, які мали місце в певний час та у певному місці і були зафіксовані. В українському естрадному мистецтві існує не багато випадків, де знаходять своє застосування суто документальні сценарії. Частіше використовуються художньо-документальні сценарії.

Художньо-документальні сценарії – це, насамперед сценарії, яким притаманні риси та ознаки художніх і документальних. Цей різновид сценаріїв має фрагментарне наповнення і кожен з

фрагментів може мати як і документальне, так художнє походження. Завдяки вмільому та професійному монтуванню художніх та документальних уривків сценарист створює драматургічний матеріал, який може відтворюватися в усіх видах і напрямках видовищного мистецтва. Якщо взяти за приклад естрадну площину у видовищному мистецтві, то можна стверджувати, що художньо-документальні сценарії досить часто застосовуються у тематичних концертах. А важливість і доцільність художньо-документального сценарію у святковому концерті, який пов'язаний з великою історичною датою, важко переоцінити. Під час роботи над сценарієм такого видовища краще за все будуть поєднуватися документальні та художні фрагменти, підкреслюючи драматичну дію в загальній темі видовища. В концерті або іншій театралізованій формі естрадного мистецтва ведучий чи ведучі можуть бути документальною складовою, яка доносить до глядача певні історичні факти та події, а артисти, задіяні в номерах цього видовища, будуть художньою складовою, яка слугує драматичним наповненням і своєрідною ілюстрацією до сказаного ведучими документального матеріалу. Але не виключені випадки, коли все може бути навпаки. Ведучі можуть бути художньою складовою, а артисти будуть відтворювати документальні події і самі при цьому будуть документальною складовою такого сценарію в подальшому видовищі.

Ще сценарії розподіляють на сценарії описові та перелічувальні. *Перелічувальні сценарії* – це сценарії в яких сценарист не описує події які відбуваються, а називає їх і перелічує. Існує думка, що такі сценарії більше нагадують сценарний план або режисерську експлікацію. В них може вказуватися текст задіяних персонажів і доволі мала кількість авторських ремарок, які частіше всього носять суто технічний характер і стосуються керування звуковим та світловим обладнанням. В переважній більшості таких сценаріїв дуже часто відсутня драматургічна логіка подій і завжди відсутні погляди автора на сценічну дію. Такі сценарії хоч і займають певне місце на естрадному просторі, є непрофесійними і не можуть відноситися до літературних творів.

Описові сценарії – це сценарії, які додержуються усіх найважливіших загальних драматургічних правил. Однією з основних відмінних рис такого сценарію є те, коли сценарист спочатку ретельно описує все, що на його думку відбувається, а вже потім що з цього приводу вимовляється персонажами. Якоюсь мірою сценарист виходить із площини сценарної майстерності і входить у суто режисерський

простір. У таких сценаріях велика увага зосереджується на дії у всіх її проявах. При правильному підході до написання, описовий сценарій може називатися професійно створеним сценарним твором.

Каркасні або типові, їх ще називають шаблонні сценарії – це сценарії, які не мають всього драматургічного наповнення, яке характерне для будь-яких інших сценаріїв. У каркасному сценарії можуть існувати тільки конкретні моменти, які вказують на суть, напрям, тему та слугують своєрідними прив'язками. Такі сценарії користуються дуже великим попитом тому, що вони відносно легко можуть адаптуватися під різні умови. Початкова відсутність у таких сценаріях драматургічної цілісності дає всі підстави не вважати цей різновид сценарію літературним твором. Шаблонні, каркасні або типові сценарії дуже часто знаходять своє застосування у самодіяльних колективах під час підготовки різних масових свят, де від сценариста або режисера не потрібен дуже високий рівень. Дуже часто при такому самодіяльному підході сценарист або режисер відсутні взагалі, а їх роль виконує керівник художньої самодіяльності або безпосередньо група артистів, задіяних у майбутньому видовищі. Слід зазначити, що існують випадки, коли шаблонні сценарії знаходять своє застосування і в професійній площині мистецтва масових видовищ та естради. Це буває набагато рідше, ніж в самодіяльній сфері, але повністю виключати таке явище не можна. Це може бути зумовлено нестачею належного бюджету для створення видовища вищого гатунку або з інших різних причин.

При підготовці і розробці сценарію спільним для є також те, що головним для сценариста та режисера є певне бачення – задум, літературна розробка і практичне втілення драматургічного матеріалу. Літературну основу естрадного постановки та її режисерську інтерпретацію неможливо представити одне без одного. Насправді це єдине ціле творчого процесу [1, 134].

За своїм призначенням та метою сценарії можна умовно поділити на такі типи: розважальні, календарно - пам'ятні, агітаційні, комерційні, корпоративні.

Розважальні сценарії – це будь-які сценарії, основною функцією яких є розважальна. Такий тип сценаріїв є найпоширенішим в площині театралізованих видовищ в естрадному мистецтві.

Календарно-пам'ятні сценарії – це сценарії, які несуть просвітницьку, морально-естетичну, соціокультурну та педагогічну функцію. Головним призначенням таких сценаріїв є

вшанування пам'ятних дат, формування і розвиток національної свідомості і пізнання історико-культурної спадщини.

Агітаційні сценарії – це сценарії, що мають за єдину мету вплив на свідомість людини з подальшим спонуканням на якісь певні дії та погляди. Агітаційні сценарії найчастіше використовуються в політиці.

Піар-сценарії – це сценарії, призначені для реклами і подальшого продажу певного товару чи послуги. Найчастіше вони використовуються для розробки та проведення презентацій та рекламних кампаній.

Процес створення сценарію, етапи підготовки. Існує багато різних і досить суперечливих варіантів підходу до створення сценарію певного видовища на естраді. Вони можуть відрізнитися в поглядах на різні етапи та на їх значимість в загальній структурі сценарного матеріалу такого дійства. Та, незважаючи на жанровий різновид, тематичну спрямованість, рівень фінансування та інші можливі чинники, при роботі над майбутнім сценарієм слід дотримуватися певних послідовностей, дотримання яких суттєво покращить якість та професійний рівень майбутнього сценарію. Чітко усвідомити це потрібно ще до початку підготовки до такої роботи, тому що нехтування цим може призвести до незворотніх процесів, які деструктивно впливатимуть на сценарний матеріал та на майбутнє естрадне видовище в цілому.

Обговорення ідеї, теми та завдань щодо створення майбутнього видовища. З усією відповідальністю можна сказати, що це є першим і фундаментальним етапом. В історії естради та масових видовищ майже не приділяється належної уваги процесу переговорів замовника і виконавця. Слід зазначити, що сценарист майже ніколи не міг існувати як самостійна одиниця. Це стосується і режисера. В колі співпраці над естрадним видовищем завжди існував замовник. Замовником може бути як приватна особа, так державна установа. Коли мова йде про створення естрадного видовища найчастіше замовником виступає організація чи установа державної або приватної форми власності. На цьому етапі підготовки сценарист і режисер починають спілкування саме із вищезгаданими суб'єктами. Дуже важливим фактором, який впливатиме на якість подальшої роботи, є присутність з самого початку та обговорення з замовником одразу і сценариста і режисера.

Розробка та складання сценарного плану. У сценарії будь-якої театралізованої форми або іншого видовища в естрадному мистецтві сценарний план є своєрідним каркасом, в якому

зафіксовані в письмовій формі всі основні моменти і вимоги, з яких повинна складатися загальна драматургічна дія видовища. Але слід зауважити, що сценарний план не можна плутати з каркасним сценарієм, тому що каркасний сценарій – це, насамперед, сценарій, зроблений принципово для того, щоб його легко можна було адаптувати під різні умови. На відміну від цього, сценарний план – це конкретна розробка з своєрідними прив'язками для якогось конкретного видовища і його адаптування під інші умови майже неможливе. Під основними моментами і вимогами маються на увазі різні епізоди, фрагменти чи номери, або вимоги та побажання щодо здійснення чогось в загальному контексті видовища. Під час роботи над сценарним планом сценарист повинен пропрацювати такі основні структурні компоненти: *ідея сценарію, тема, основні епізоди та їх тема.*

Сценарний план – це своєрідний нерозгорнутий і стислий варіант загального сценарного задуму. Відмінною рисою сценарного плану від повноцінного сценарію є те, що в сценарному плані повністю відсутня пряма мова ведучих та інших персонажів, які мають бути задіяними у видовищі. На цьому етапі сценарист може в певних місцях написати короткі репліки чи фрази, які, на його погляд, носять пояснювальний характер. Пряма мова, діалоги і монологи прописуються сценаристом на наступних етапах роботи.

Накопичення сценарного матеріалу. Для того, щоб на основі затвердженого сценарного плану зробити повноцінний сценарій естрадного видовища сценарист збирає різноманітний матеріал, який слугує своєрідною драматургічною сировиною, з якої в подальшому буде робитися сценарій. Сценарний матеріал компонується, головним чином, методом художнього монтажу. Сценарний монтаж являє собою побудову цілісної картини вистави з окремих шматків, елементів, номерів. Саме в компонуванні, у відборі, в монтажі окремих документів, фактів, номерів музики, пластики та інших видів естрадного мистецтва, і проявляється майстерність сценариста [3, 232].

Створення чорнового варіанту сценарію. Наступним етапом після накопичення сценарного матеріалу у створенні сценарію естрадного видовища є проблема поєднання зібраного матеріалу в єдину драматургічну лінію, згідно сценарного плану. Це і буде так званим чорновим варіантом, який повинен дати сценаристу певну яву про майбутнє видовище.

Створення чистового сценарію. Після завершення роботи над чернеткою сценарію

сценарист вже ясніше починає бачити майбутнє видовище, щоб корегувати і вносити зміни для покращення остаточного або кінцевого варіанта сценарію. Крім корегування є сенс провести нараду із замовником цього сценарію і вислухати його зауваження та побажання. Це суттєво полегшить роботу над чистовим сценарієм. Заключним та найвідповідальнішим етапом розробки сценарію естрадного видовища є створення його остаточного і чистового варіанту.

Висновки. У результаті проведеного дослідження встановлено, що літературний сценарій – це необхідна основа будь-якої театралізованої форми у естрадному мистецтві, яка будується за всіма законами театрального мистецтва. У ході роботи над сценарієм необхідно дотримуватися послідовної схеми виконання дій, креативності у розробці сценарного ходу та підборі матеріалів, адже сценарна майстерність потребує відповідних знань всієї технології створення літературного сценарію театралізованого дійства: ідейно-тематичної основи, композиційної структури, специфіки сценарного ходу, видів даних художніх творів та компонентів запису. Вагому роль відіграє особисте світосприйняття, професійні навички та вміння.

Література

1. Бараніченко П.О. Класична драматургія в естрадному мистецтві. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка. Серія: Мистецтвознавство.* 2016. № 1 (Вип. 34). С. 130-137.
2. Бараніченко П.О. Проблеми використання методу «мозкового штурму» як інтерактивного засобу у створенні сценарного задуму. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка. Серія: Мистецтвознавство.* 2015. №1. С.138-144.
3. Бараніченко П.О. Сучасні технології створення сценарію. *Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури.* 2016. Випуск XXXVII. С. 227-235.
4. Донченко Н.П. Роль етюдної форми у професійній підготовці фахівця сценічного мистецтва та у творчості артиста естради. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв.* 2016. № 4. С. 70-74.
5. Донченко Н.П. Творчий процес створення літературного сценарію різноманітних театралізованих форм. *Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури.* 2016. Випуск XXXVII. С.174-181.
6. Крипчук М.В. Проблеми формування режисерського задуму сучасного естрадного номера. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка. Серія: Мистецтвознавство.* 2016. №2 (Вип. 35). С.198-204.

7. Крипчук М.В. Сценічний етюд як форма створення сучасного естрадного номеру. *Мистецтвознавчі записки*. 2015. Випуск 28. С.222-228.

8. Мельник М.М. Імпровізація як один із найважливіших аспектів професійної майстерності артиста естради. *Вісник КНУКіМ. Серія Мистецтвознавство*. 2018. Вип. 39. С. 51-57.

9. Мельник М.М. Майстри сценічної творчості про сутність концертного дійства на естраді. *Актуальні проблеми історія, теорії та практики художньої культури* : зб. наук. праць. К. : Міленіум, 2012. Вип. 28. С. 260–270.

10. Мельник М.М. Слово – головний художній засіб ідейно-емоційної виразності театралізованих тематичних концертів *Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури* : зб. наук. пр. Київ: Міленіум, 2012. Вип. 29. С. 358-364.

11. Плахотнюк В.Г. Тенденції становлення естрадного синтезу мистецтв. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку*. 2014. Вип. 20 (т.1). С.265-270.

12. Чуприна Б. В. Психологічні особливості написання сценарію. *Науковий вісник Херсонського держ. ун-ту. Серія : Психологічні науки* : зб. наук. праць. Херсон : Видавничий дім "Гельветика", 2015. Вип. 2, т. 1. С. 117-121.

References

1. Baranichenko, P.O. (2016). Classical drama in pop art. Scientific notes of Ternopil National Pedagogical University named after V. Hnatiuk. Series: Art History, 1 (Issue 34), 130-137 [in Ukrainian].

2. Baranichenko, P.O. (2015). Problems of using the method of "brainstorming" as an interactive tool in creating a script. Scientific notes of Ternopil National Pedagogical University named after V. Hnatiuk. Series: Art History, 1, 138-144 [in Ukrainian].

3. Baranichenko, P.O. (2016). Modern scripting technologies. Current issues of history, theory and practice of art culture, XXXVII, 227-235 [in Ukrainian].

4. Donchenko, N.P. (2016). The role of the etude form in the professional training of a stage art specialist and in the work of a pop artist. Bulletin of the National Academy of Management of Culture and Arts, 4, 70–74 [in Ukrainian].

5. Donchenko, N.P. (2016). The creative process of creating a literary script of various theatrical forms. Current issues of history, theory and practice of art culture, XXXVII, 174-181 [in Ukrainian].

6. Kripchuk, M.V. (2016). Problems of forming the director's idea of a modern variety show. Scientific notes of Ternopil National Pedagogical University named after V. Hnatiuk. Series: Art History, 2 (Issue 35), 198-204 [in Ukrainian].

7. Kripchuk, M.V. (2015). Stage sketch as a form of creating a modern variety show. Art notes, 28, 222-228 [in Ukrainian].

8. Melnyk, M.M. (2018). Improvisation as one of the most important aspects of the professional skill of a pop artist. Bulletin of KNUKіM. Art History Series, 39, 51-57 [in Ukrainian].

9. Melnyk, M.M. (2012). Masters of stage art about the essence of concert action on the stage. Actual problems of history, theory and practice of art culture: coll. Science. wash. K.: Millennium, 28, 260–270 [in Ukrainian].

10. Melnyk, M.M. (2012). Word - the main artistic means of ideological and emotional expression of theatrical thematic concerts Actual problems of history, theory and practice of art culture: coll. Science. etc. Kyiv: Millennium, 29, 358-364 [in Ukrainian].

11. Plakhotnyuk, V.G. (2014). Tendencies of formation of variety synthesis of arts. Ukrainian culture: past, present, ways of development, 20 (1), 265-270 [in Ukrainian].

12. Chuprina, B.V. (2015). Psychological features of scriptwriting. Scientific Bulletin of the Kherson State. un-tu. Series: Psychological Sciences: Coll. Science. wash. Kherson: Helvetica Publishing House, 2, 1, 117-121 [in Ukrainian].

*Стаття надійшла до редакції 12.05.2020
Прийнято до друку 13.06.2020*